ÇAĞATAY TÜRKÇESİNDE YAZILMIŞ BİR HAZRET-İ HÜSEYİN MERSİYESİ

Münevver TEKCAN *

A Hazret-i Huseyin's Mersiye Written in Chagatay Turkish

Abstract: The murder of Hz. Huseyin in Kerbelā has been an important issue in Islamic history and has affected deeply people since it happened. This historical event left social consequences. It also has reflected on literature. Many poems were written among Muslims about the death of Hz. Huseyin in Kerbelā. This paper contains a transcription of the Hz. Huseyin's Mersiye written in Chagatay Turkish. It also gives translation, a grammatical index and a dictionary.

Keywords: Mersiye, Hüseyin, Chagatay Turkish.

Giriş

Kerbelâ (10 Muharrem H. 61/ 10 Ekim M. 680) olayı, İslâm tarihinde önemli ve acı bir olay olarak yerini almış, meydana geldiği asırdan başlayarak geniş halk kütleleri üzerinde derin etkiler bırakmıştır. Kerbelâ'da şehit edilen Hz. Hüseyin (ö. 10 Muharrem 61/10 Ekim 680) gerek Peygamberin torunu olması sebebiyle, gerek Kerbelâ'da gösterdiği metanet ve yiğitlik dolayısıyla İslâm dünyasında çok sevilmiş ve yüceltilmiştir. Tarih bakımından olduğu kadar sosyal açıdan da önemli sonuçları bulunan ve etkisi günümüze kadar süregelen Hz. Hüseyin'in şehadetinin hikâyesi edebî eserlere, çeşitli alanlardaki sanat eserlerine yansımıştır. *Hüseyniye* olarak adlandırılan mimarî

* Kocaeli Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Üyesi: munevvertekcan@hotmail.com

eserler, *taziye* denilen bir çeşit tiyatro, konu ile ilgili resimler, minyatürler ve besteler bu çerçevede verilmiş eserlerdir.

Edebiyatta *Maktel-i Hüseyn* denilen bir tür, hacimli bir şekilde kaleme alınan ve konuyu destanî özellikler katarak işleyen eserlerdir. Kerbelâ'da Hz. Hüseyin'in şehit edilmesini konu alan mersiyeler ise başta divanlar olmak üzere değişik eserler içinde yer almaktadır. Daha Kerbelâ olayının ilk günlerinde söylenmeye başlanan ve önceleri yalnız Arap şâirleri tarafından söylenen Kerbelâ mersiyeleri sonraları diğer müslüman milletlere mensup şairlerce de çok işlenerek geniş bir coğrafyaya yayılmıştır.

Doğu Türkçesi verimleri arasında da Hz. Hüseyin mersiyesi bulunmaktadır. Bizim yayına hazırladığımız metin, *Özbekistan Fenler Akademisi Ebu Reyhan Biruní Namındaki Şarkşinaslık Enstitüsü El Yazmalar Bölümü'nde* Envanter Numarası: *1590* olan Yesevî şairlerinin yazdığı hikmetlerin toplandığı müstensihi ve istinsah tarihi kayıt edilmemiş bir hikmet mecmuasında yer almaktadır. Mecmuanın *56b-58a* yaprakları arasında yer alan Hz. Hüseyin Mersiyesi'nin şâiri, 18. yüzyılda yaşamış asıl adı Sâbir Hisariy olan Çağatay şâiri, Saykalî mahlasını kullanmıştır. Orta Asya halkları arasında yoğun çatışmaların olduğu bir zamanda eserler veren Saykalî'nin dönemindeki dinî-mistik akım ve öncü halkçılık hareketi onun eserlerine de yansımıştır. (Eckman 1959: 380), (Özbek Sovet 1997: 444), Mersiye Terci-i Bend türünde kaleme alınmış 10 bentlik bir manzumedir. Kapalı /é/ ünlüsü, ی ile yazılsın ya da yazılmasın metnin çeviriyazısında gösterildi. Bu manzumenin ses ve şekil özellikleri dikkate alındığında Doğu Türkçesi yazı dili özelliği taşıdığı görülmektedir. Çalışmamız *metin, metnin nesre çevirisi, dizin-sözlük* ve *tıpkıbasım* bölümlerinden oluşmaktadır.

56b *Mersiye-yi Ḥażret-i Īmām Ḥüseyin bu turur vallāhü a'lem*

I

mef û lü me fâ î lü me fâ î lü fe û lün

1. *Yā ente ḥakīm, 'ālim-i küll, ḫālıḳ-ı ekber*
   Saldıŋ né 'aceb ḥāl be-evlād-ı peyember

2. Şeh-zādeler érdi ki biliŋler gül-i Ḥaydar
   Sundı bu cihān gülşenidin 'āriż-ı güller

3. Leblerge Ḥüseyn şeh ki édi yā'ḳūt-ı aḥmer
Zehr oldı naṣīb aŋa bar érdi muḳadder[1]

4. Ḥulḳı ki édi būsegeh-i Aḥmed-i server
Miŋ cebr ü cefā birle ḳoyuldı aŋa ḫançer

5. Yüz derd ü firāḳ ile ökün kétti érenler
Biz hem kéte-miz nevbet ile émdi yarānlar[2]

1. Ey sen hikmet sahibi, herşeyi bilen, en büyük yaratıcı,
Peygamber evladının başlarına ne acayip hâl getirdin.
2. Bu şehzâdelerin Hazret-i Ali'nin gülleri olduğunu biliniz;
bu cihanın gül bahçesinden gül yanaklıları sundu.
3. Hüseyin şeh dudaklara yakuttu, ona zehir nasip olması mukadderdi.
4. Onun boğazı peygamberlerin önderi Ahmed'in öptüğü yerdi; binlerce zulümle ona hançer koyuldu.
5. Erenler yüzlerce dert ve ayrılık acısıyla gittiler; ey dostlar, artık biz de sıramız gelince gideceğiz.

II

1. Ol kün né kün érdi ki Ḥüseyn başını aldı
Raḥm étmedi ol Şimr ki ḫançer bile çaldı

1 Bu mısrada, Hz. Hüseyin'in zehirlenerek öldürüldüğü ifade ediliyor. Ancak zehirlenerek öldürülen Hasan'dır. Hz. Ali'nin ölümünden sonra büyük oğlu Hasan Irak'da halife ilan edildi. Muaviye'nin ordularının gücü karşısında hilafetten vazgeçen Hasan, bir müddet sonra Medine'de zehirlenerek öldürüldü (H.49/ M. 669).

2 yarānlar her bendin son beyitinde انلار یر biçiminde yazılmıştır.

57a 2. Başı késilip pāk beden ḫāk üze ḳaldı
Ol ḳan ki édi kökde şafaḳ ḳana boyaldı

3. Ol mātemini ma'rekesi 'arşa tüzeldi
Ẓulmet bolup 'ālem meh ü ḫurşīd yoḳaldı

4. Feryād éte köklere felek ġulġule saldı
İsrāfīl ökün sūrını çalġanı uyaldı

5. Yüz derd ü firāḳ ile ökün kétti érenler
Biz hem kéte-miz nevbet ile émdi yarānlar

1. O gün ne gündü ki Hüseyin'in başını aldı, Şimr ona acımadı ve hançer ile vurdu.
2. Başı temiz bedenden kesilip toprak üzerine kaldı (düştü), gökte şafağın kan rengini alması o kan sebebi ile idi.
3. O mâtemlinin dövüş sesleri arşa yükseldi, âlem kararıp güneş ve ay batıp kayboldu.
4. Feryat ederek felek göklere çığlık saldı, İsrâfil acısından sûrunu çalmaya utandı.
5. Erenler yüzlerce dert ve ayrılık acısıyla gittiler; ey dostlar, artık biz de sıramız gelince gideceğiz.

III

1. Kim kétti uşal nūr-ı çerāġı şeh-i muḫtār
Bülbül ki nevāsāz-ı gül-i gülşen-i kerrār

2. Kök köydi yanıp mihr ḳurup ḳaḳşadı gülzār
Dér érdi melā'ik heme yā Ḥażret-i Cebbār

3. Ol ḳavm ki boldı bu ʻazīzlerge cefākār
Fermān-ber özüŋ biz ḳılalı barçasın efgār

4. Ḥaḳ dédi ḳılıŋ ṣabr ménim vāḥid-i ḳahhār
Ol künde melāʻik ökünüp yıġlar édi zār

5. Yüz derd ü firāḳ ile ökün kétti érenler
Biz hem kéte-miz nevbet ile émdi yarānlar

1. *O peygamberin çırasının ışığı gidince; Hazret-i Ali'nin gül bahçesinin gülünün öten bülbülü de gitti.*
2. *Güneş yanıp gök karardı, gül bahçesi kuruyup soldı; meleklerin hepsi yâ Cebbâr demeye başladılar.*
3. *O kavim bu azizlere eziyet etti, ferman buyur da hepisini kıralım.*
4. *Hak: "Sabredin benden başka kahreden yoktur." deyince, o gün melekler acılar içinde içinde inleyip sızlarlar idi.*
5. *Erenler yüzlerce dert ve ayrılık acısıyla gittiler; ey dostlar, artık biz de sıramız gelince gideceğiz.*

IV

1. Ol künde felek titredi der-lerze uruban
Taşlar yaġar érdi ki belā bādı ḳuruban

2. Ol ḫāricīler[3] başıġa her né yaşuruban
Ol kéçe vü kündüz bu ṣıfatta ökünüben

3. Mātem-zedeler perde-i ġamda oturuban
Şeh taʻżiyetin meclisini anda ḳuruban

---

[3] خو ار ج لار biçiminde yazılmışdır.

4. Kim ehl-i melek ḳandīl-i nūrlar kétürüben
Bu şūr belā külfet-i ġamlarnı körüben

5. Yüz derd ü firāḳ ile ökün kétti érenler
Biz hem kéte-miz nevbet ile émdi yarānlar

1. *O gün, belâ rüzgârlarının esmesi ile taşlar yağardı ve gök sarsılmalarla titrerdi.*
2. *O gece ve gündüzlerde bu şekilde acılara boğularak o hâricîlerin başına neler örtüldü.*
3. *Yas tutanlar gam perdesinde oturarak, o padişahın taziyet meclisini orada topladılar.*
4. *Bu belâ acısının (üzüntü yükünü çeken) melek huylular nurdan kandiller getirdiler.*
5. *Erenler yüzlerce dert ve ayrılık acısıyla gittiler; ey dostlar, artık biz de sıramız gelince gideceğiz.*

V

57b 1. Ey āh ne boldı anıŋ dék şāh-ı mükerrem[4]
Başın tizige alġan uşol server-i ʻālem

2. Ḫalḳı ki édi būsegehi ḫātim u ḫātem
Ẓālimler anı ẓulm éte çün késtiler ol dem

3. Kürsī bile ʻarş meh ol levh ḳalem hem
Der-girye édi şehni ʻażāsıda be-mātem

4. Çölde[ki] vuḥūş murġ-ı hevā dīde-i pür-nem
Yıġlar édi ey taş yürek [ü] zübde-i ādem

5. Yüz derd ü firāḳ ile ökün kétti érenler
Biz hem kite-miz nevbet ile émdi yarānlar

[4] Bu mısraın vezni bozuk.

1. *Onun gibi cömertler cömerdi padişaha ne oldu da, o âlemlerin önderi başını dizine dayadı.*
2. *Ne insanlar onun için cömert oğlu cömert demişlerdi; fakat o anda zalimler zulüm ederek onu kestiler.*
3. *Arş ile Kürsi ve ay ayrıca levh ve kalem de o padişahın mâtemiyle göz yaşlarına boğulmuşlardı.*
4. *Çöldeki havada uçan yabanî kuşlar da yaşlı gözlerle, ey yüreği taş kesilmiş kişi, bu seçkin insan için ağladılar.*
5. *Erenler yüzlerce dert ve ayrılık acısıyla gittiler; ey dostlar, artık biz de sıramız gelince gideceğiz.*

VI

1. Şol demde yıḳıldı atıdın ol şeh-i server
   Her sarıġa kişnep yügürür érdi tekāver

2. Ḥażret başını késti alı[ban] raḳībler[5]
   Ol at kéliben şehni ayaġıġa ḳoyup ser

3. Ḫayme sarıġa kéldi revān dīdeleri ter
   Ehl-i ḥarem ol atnı körüp çıḳtı ser-ā-ser

4. Yoḳ érdi atı üstide İbn-i şeh-i Ḥaydar
   Feryād uruban barça boluban dilleri ebter

5. Yüz derd ü firāḳ ile ökün kétti érenler
   Biz hem kéte-miz nevbet ile émdi yarānlar

1. *O anda o önder olan şeh atından yere yıkıldı ve at her tarafa kişneyerek koşuyordu.*
2. *Vuruşanlar o yüce şahsın başını kestiklerinde, o at gelip şehin ayağına baş koydu.*

---

[5] Bu mısraın vezni bozuk.

3. *Gözleri yaşlı olarak çadıra doğru geldi, Peygamberin yakınları o atı görünce hepsi (çadırdan) çıktı.*
4. *Hazret-i Ali'nin oğlu Hüseyin, atın üstünde yoktu; hepsi, gönülleri parçalanmış olarak feryat ettiler.*
5. *Erenler yüzlerce dert ve ayrılık acısıyla gittiler; ey dostlar, artık biz de sıramız gelince gideceğiz.*

VII

1. Dér érdi ki ol atke baķıp şehni né ķıldıŋ
Üstündeki ol ķāmet-i zíbānı né ķıldıŋ

2. Ol nesl-i şeh-i *Yāsín* u *Šāhā*'nı né ķıldıŋ
Ol nūr çerāğı Esedullāh'nı né ķıldıŋ

3. Ol serv-i revān-ı meh-i Zehrā'nı né ķıldıŋ
Bol ġam-zedeler ĥāmesi bernānı né ķıldıŋ

4. Köp düşmen ara ĥusrev-i tenhānı né ķıldıŋ
Ķaysı yére ķaldı dürr-i yektānı né ķıldıŋ

5. Yüz derd ü firāķ ile ökün kétti érenler
Biz hem kéte-miz nevbet ile émdi yarānlar

1. *O ata bakıp "Şehi ne yaptın, üstündeki o servi boyluyu ne yaptın?" diyorlardı.*
2. *O Yasin ve Taha sûrelerinde övülen padişahın torununa ne yaptın? Allah'ın arslanının gözünün nuruna ne yaptın? (diyorlardı).*
3. *O Fatıma'nın ay yüzlü servi boylu oğluna ne yaptın; o gama uğrayanların koruyucusu yiğide ne yaptın?*
4. *Çok düşman arasında yalnız başına olan padişaha ne oldu, nerede kaldı, o eşsiz inciyi ne yaptın?(diye soruyorlardı)*
5. *Erenler yüzlerce dert ve ayrılık acısıyla gittiler; ey dostlar, artık biz de sıramız gelince gideceğiz.*

VIII

58a 1. Dédi ki ol at şāh, şehādetke yétüşti
Bol cum'a küni ṭarf-i sa'ādetke yétüşti

2. Köp tīr bile zümre-i āfetke yétüşti
Gül dék bedeni ḫār-ı cerāhetke yétüşti

3. La'l lebi susızda ḥarāretke yétüşti
Eşreflıġıdın behre şerāfetke yétüşti

4. Ol kün ki 'alāmāt-ı ḳıyāmetke yétüşti
Şehzādeler ol mülk-i belāġatke yétüşti

5. Yüz derd ü firāḳ ile öküri kétti érenler
Biz hem kéte-miz nevbet ile émdi yarānlar

1. O at: "Sultan, şehadete ulaştı ve cuma günü saadet ve kutluluğa kavuştu." dedi.

2. Pek çok ok yarası ile belâya uğrayanlara katıldı; ve onun gül bedeni yara içinde kaldı.

3. Kıpkırmızı dudağı susuzluktan yandı, çok şerefli olduğundan Peygamber neslinden olanların sıkıntılarına katlandı.

4. O gün olup bitenler kıyametten işaretti, Peygamber torunları sanki belâgat ülkesine ulaştılar.

5. Erenler yüzlerce dert ve ayrılık acısıyla gittiler; ey dostlar, artık biz de sıramız gelince gideceğiz.

IX

1. Şehni ḫaberin éltip uşol esb-i bahadır
Başını [taşḳa] urup néçe nāle ḳılıp zār

2. Cān bérdi ayaḳdın yıḳılıp anda o cāndār
Körgeç anı ḥālını baḳıp cem'-i dil-efgār

3. Dér érdi ki ey ḥākim-i küll-i 'ālem-i esrār
Séndin özge yoḳ bu yére kim bizlere ġam-ḫᵛār

4. Ḳanı bu zamān bizge Ḥüseyn atlı ḫarīdār
Köp at ayaġın astıda ḳaldı şeh-i muḫtār

5. Yüz derd ü firāḳ ile ökün kétti érenler
Biz hem kéte-miz nevbet ile émdi yarānlar

1. *Şehin haberini o yiğidin atı ulaştırdı; inleyip sızlayarak başını taşlara vurdu.*
2. *Gönlü yaralıların hepsi, onun bu hâlini bakıp görünce, o canlı, ayakta iken yere yıkılıp can verdi.*
3. *"Ey sırlar âleminin eksiksiz tam hakimi senden başka bu yerde, bize dert ortağı bulunmaz." derlerdi.*
4. *Şimdi bize sahip çıkan Hüseyin adlı yiğit nerede? O seçkin padişah sayısız at ayağı altında kalıp çiğnendi.*
5. *Erenler yüzlerce dert ve ayrılık acısıyla gittiler; ey dostlar, artık biz de sıramız gelince gideceğiz.*

X

1. Ol künde uşol Ḥak'nı séver ḳulları kétti
Çün urdı ḫazān bāġ-ı nebī gülleri kétti

2. Cennet gülini körgeli bülbülleri kétti
Gül yüzleride pīç üze sünbülleri kétti

3. Ḳanlar tamuzup arḳalarıda kākülleri kétti
Ya'nī ki uşal şīr-i Ḫudā ulları kétti

4. Érler ḳırılıp astıda düldülleri kétti
Müşkil saŋa devr-i Ṣayḳalī müşkilleri kétti

5. Yüz derd ü firāḳ ile ökün kétti érenler
Biz hem kéte-miz nevbet ile émdi yarānlar

1. *İşte o günde Hakk'ı seven kulları gitti, hazan yeli esti ve Peygamber bahçesinin gülleri darmadağın oldu.*
2. *Cennet gülünü görmek için bülbülleri gitti, gül yüzlerinde kıvrım kıvrım olan saçları yolundu.*
3. *Arkalarındaki saçlar damlayan kanlardan görünmez oldu, işte yani o Allah arslanın oğlanları yok oldu.*
4. *Yiğitler ölüp altı düldül adlı binitleri gitti; müşkil sana Saykaliy, devrin cilası (aydınlatıcısı) olan müşkillerinin gitmesi sana zor geldi.*
5. *Erenler yüzlerce dert ve ayrılık acısıyla gittiler; ey dostlar, artık biz de sıramız gelince gideceğiz.*

A

'aceb *Ar.*: acaba.

'a. (né 'a. ḥāl) I/1

ādem *Ar.*: insane.

ā. (zübde-i ā.) V/4

āfet *Ar.*: Büyük felaket, belâ.

ā.+ke (zümre-i ā. yétiş-) VIII/2

āh : Ah, yazık.

ā. V/1

Aḥmed- i server: Hz. Muhammed, pek çok medhedilmiş olan insanlığın önderi olan Hz. Muhammed.

A. I/4

aḥmer *Ar.*: kırmızı, kızıl.

a. (yā'ḳūt-ı a.) I/3

'alāmāt *Ar.*: izler, nişanlar.

'a.-ı ḳıyāmāt+ke yétüş- VIII/4

'ālem *Ar.*: âlem, dünya.

'ā. I/1, II/3

'ā. (server-i 'ā.) V/1

'ā. (küll-i 'ā. -i esrār) IX/3

al-: almak.

a.-dı (başını a.) II/1

a.-ġan (başın tizige a.) V/1

anda: orada.

a. IV/3, IX/2

aŋa: ona.

a. I/3, I/4

anı: onu.

a.+ı V/2, IX/2

anıŋ: onun.

a. dék V/1

ara: ara, arasında.

a. VII/4

'ārıż : yanak.

'ā.-ı güller I/2

arḳa: arka.

a.+larıda kākülleri X/3

'arş *Ar.*: dokuzuncu gök.

'a. (kürsī bile 'a.) V/3

'a.+a tüzel- II/3

ast: alt.

a.+ıda X/4

a.+ıda (köp at ayağın a.) IX/4

at (I): at.

a. VI/2, VIII/1,

a. (köp a. ayağın astıda.) IX/4

a.+nı (ol a.) VI/3

a.+ke (ol a.) VII/1

a.+ı üstide VI/4

a.+ındın yıḳıl- VI/1

at (II): ad, isim.

a.+lı (Ḥüseyn a. ḫarīdār) IX/4

ayaġ: ayak; krş. Ayaḳ.
a.+ın (köp at a. astıda.) IX/4
a.+ıġa (ser ḳoy-) VI/2
ayaḳ: ayak; krş. Ayaġ.
a.+dın (yıḳıl-) IX/2
ay-: söylemek.
a.-dı I/4, V/2
'aẓā *Ar.*: organ.
'a.+sıda (şehni 'a.) V/3
'azīz *Ar.* : muhterem, sevgili.
'a.+lerge (bu 'a.) III/3

B

bād *Far.* : yel, rüzgâr.
b.+ı (belā b. ḳur-) IV/1
bāġ *Far.* : bağ.
b.-ı nebī gülleri X/1
bahadır: yiğit.
b. (esb-i b.) IX/1
baḳ-: bakmak.
b.-ıp VII/1, IX/2
bar: var.
b. érdi I/3
barça: hep, bütün.
b. VI/4
b.+sın (efkār ḳıl-) III/3
baş: baş, öncü; başlangıç.
b.+ı késil- II/2
b.+ın (tizige al-)V/1
b.+ını al- II/1
b.+ını kés- VI/2
b.+ını ur- IX/1
b.+ıġa (ol ḫāricīler b.) IV/2
beden *Ar.*: gövde, cisim, ten.
b. (pāk b.) II/2
b.+i (gül dék b.) VIII/2
baḥr *Ar.*: deniz.
b.-i şerāfet+ke yétüş- VIII/3
belā *Ar.*: belâ.
b. bādı kur- IV/1
b. (bu şūr b.) IV/4
belāġat *Ar.*: güzel söz .
söyleme
b.+ke (ol mülk-i b.yétiş-) VIII/4
be-mātem *Ar.*: matemli, kederli.
b. V/3
bér-: vermek.
b.-di (cān b.) IX/2
bernā *Far.* : genç, yiğit
b.+nı (né ḳıl-) VII/3
bil-: bilmek.
b.-iŋler I/2
bile: ile.
b. (ḫançer b. çal-) II/1
b. (kürsī b. 'arş) V/3
b. (köp tīr b. yétiş-) VIII/2

birle: ile.

b. (miŋ cebr ü cefā b.) I/4

biz: biz.

b. I/5, II/5, III/3, III/5, IV/5, V/5, VI/5, VII/5, VIII/5, IX/5, X/5

b.+ge IX/4

b.+lere IX/3

bol: bu.

b. ġamzede VII/3

b. cum'a küni VIII/1

bol-: olmak.

b.-dı V/1

b.-dı (cefākār) III/3

b.-up (ẓulmet) II/3

b.-uban (dillerin ebter)VI/4

boyal-: boyanmak.

b.-dı (ḳana b.) II/2

bu: bu (sıfat).

b.'azīz+lerge III/3

b. cihān gülşenidin I/2

b. ṣıfatta IV/2

b. şeh V/2

b. şūr belā IV/4

b. yére IX/3

b. zamān IX/4

būsegeh *Far.*: öpülecek yer.

b.-i Aḥmed-i server I/IV

bülbül *Ar.*: bülbül.

b. III/1

b.+leri X/2

C

cān: *Far.* can, ruh.

c. bér- IX/2

cāndār *Far.*: canlı, diri.

c. (o. c.) IX/2

Cebbār *Ar.* : kuvvet ve kudret sahibi, Tanrı.

C. (yā Ḥaẓret-i C.) III/2

cebr *Ar.*: zor, zorlama.

c. ü cefā birle I/4

cefā *Ar.*: eziyet, incitme.

c. (cebr ü c. birle) I/4

cefākār *Ar.Far.* : cefa eden

c. (bol-) III/3.

cem' *Ar.*: bütün, hepsi .

c.-i dil-efgār IX/2

cennet *Ar.* : cennet.

c. gülini X/2

cerāhet *Ar.*: irin, yara.

c.+ke yétüş- (ḫār-ı c.) VIII/2

cihān *Far.*: dünya, âlem.

c. (bu c. gülşenidin) I/2

cum'a *Ar.*: Cuma.

c. (bol c. küni) VIII/1

Ç

çal-: vurmak.

ç.-dı (ẖançer bile ç.) II/1

ç.-ġanı (sūrını)II/4

çerāġ *Far.*: mum.

ç. (nūr-ı ç.-ı şeh-i muẖtār) III/1

ç.+ı (ol nūr ç.) VII/2

çıḳ-: çıkmak.

ç.-tı VI/3

çöl: çöl.

ç.+de V/4

çün *Far.*: çünkü.

ç. V/2, X/1

D

dem *Far.*: an.

d. (ol d.) V/2

d.+de (şol d.) VI/1

derd *Far.*: keder, üzüntü.

d. ü firāḳ (yüz d. ile két-) I/5, II/5, III/5, IV/5, V/5, VI/5, VII/5, VIII/5, IX/5, X/5

der-girye *Far.*: gözü yaşlı.

d. édi V/3

der-lerze *Far.*: titreyen.

d. ur- IV/1

dīde *Far.*: göz.

d.-i pür-nem V/4

d.+leri ter VI/3

dé-: demek, söylemek.

d.-di III/4, VIII/1

d.-r érdi III/2, VII/1, IX/3

dék: gibi.

d. (anıŋ d. şāh-ı mükerrem) V/1

d. (gül d. bedeni) VIII/2

dil *Far.*: gönül.

d.+leri ebter VI/4

dil-efgār *Far.*: gönlü yaralı.

d.(cem'-i d.) IX/2

düldül *Ar.*: Hz. Muhammed'in Hz. Ali'ye hediye ettiği at.

d.+leri X/4

dürr *Ar.* : inci.

dürr-i yektā *Ar.Far.* eşi bulunmaz inci.

d.+nı (né ḳıl-)VII/4

düşmen *Far.*: düşman.

d. (köp d. ara) VII/4

E

ebter *Ar.*: yararsız.

e.VI/4

efkār *Ar.*: düşünceler.

e. (barçasın e. ḳıl-) III/3

ehl: *Ar.* ehil, sahip.

e.-i melek IV/4, VI/3

ekber *Ar.* : en büyük.

e. (ḫālıḳ-ı e.) I/1

ente *Ar.*: sen.

e. I/1

esb *Far.*: at, beygir.

e.-i bahadır IX/1

Esedullāh *k.a.*: Hz. Ali, Allah'ın Arslanı

E.+nı VII/2

esrār *Ar.*: sırlar.

e. (küll-i 'ālem-i e.)IX/3

eşreflıġ *Ar.T.* : şerefli.

e.+ıdın VIII/3

be-evlād *Far.Ar.*: evladına.

b.-ı peyember I/1

ey: ey.

e. V/1

e. taş yürek V/4

e. ḥakīm-i küll-i 'ālem-i esrār IX/3

é-: ek fiil; krş. ér-

é.-di (yā'ḳūt-ı aḥmer é.) I/3

é.-di (kökde é.) II/2

é.-di (der-girye é.)V/3

é.-di (yıġlar é.) III/4,V/4

é.-di (būsegeh-i Aḥmed-i server é.) I/4

élt-: göndermek.

é.-ip (ḫaberin) IX/1

émdi: şimdi.

é. I/5, II/5, III/5, IV/5, V/5, VI/5, VII/5, VIII/5, IX/5, X/5

ér- ek fiil; krş; **é-**

é.-di (şeh-zādeler é.) I/2,

é.-di (bar é.) I/3

é.-di (né kün é.) II/1

é.-di (dér é.) III/2, VII/1, IX/3

é.-di (yaġ-ar é.) IV/1

é.-di (yügrür é.) VI/1

é.-di (yoḳ é.) VI/4

éren: eren.

é.+ler I/5, II/5, III/5, IV/5, V/5, VI/5, VII/5, VIII/5, IX/5, X/5

ér: kişi.

é.+ler X/4

ét-: etmek, yapmak.

é.-e (feryāfd é.) II/4

é.-e (ẓulm é.) V/2

é.-medi (raḥm é.) II/1

F

felek *Far.*:gök, dünya baht,

f. II/4, IV/1

fermān-ber *Far.*: emirleri yerine getiren

f. III/3

feryād *Far.*: bağırma çağırma.

f. ét- : feryat etmek II/4

f. ur-: feryat etmek VI/4

firāḳ *Ar.*: ayrılık, hüzün, sıkıntı.

f. (yüz derd ü f. ile) I/5, II/5, III/5, IV/5, V/5, VI/5, VII/5, VIII/5, IX/5, X/5

G

ġam *Ar.*: gam, tasa.

ġ.+da (perde-i ġ.) IV/3

ġ.+larını (külfet-i ġ. kör-) IV/4

ġam-ḫ̌ār *Ar.Far.*: kederlenen, tasalanan

ġ. IX/3

ġam-zede: gamlı, kederli.

ġ.+ler (bol ġ. ḫāmesi) VII/3

gehī *Far.*: bazen, arasıra .

g. I/4, V/2

ġulġule *Ar.*: gürültü, kargaşa içinde bağrışma, feryat ve figan.

ġ. sal- (köklere) II/4

gül *Far.*: gül.

g. zār III/2

g. dék bedeni VIII/2

g. yüzleride X/2

g.+ini (cennet g.)X/2

g.+ler (ʻārıż-ı g.) I/2

g.+leri (bāġ-ı nebī g.) X/1

g.-i Ḥaydar I/2,

g.-i gülşen-i kerrār III/1

gülşen *Far.* : gül bahçesi.

g.-i kerrār (gül-i g.-kerrār) III/1

g.+din (bu cihān g.) I/2

H

ḫaber *Ar.*: haber.

ḫ.+in (şehni ḫ. élt-) IX/1

ḫāk *Far.*: toprak.

ḫ. üze ḳal- II/2

Ḥaḳ *Ar.*: Tanrı.

Ḥ. III/4

Ḥ.+nı séver ḳullar X/1

ḥakīm *Ar.*: herşeyi bilen, Tanrı.

ḥ.-i ʻālem I/1, IX/3

ḥāl *Ar.*: durum.

ḥ. (né ʻaceb ḥ.) I/1

ḫālıḳ *Ar.*: yaratan, Tanrı.

ḫ.-ı ekber I/1

ḥāl *Ar.*: hal, oluş, durum.

ḥ.+ını (anı ḥ. baḳ-) IX/2

ḫāme *Ar.*: kalem.

ḫ.+si (bol ġamzede ḫ. bernānı) VII/3

ḫançer *Far.*: hançer.

ḫ. (ḳoyul-) I/4

ḫ. bile çal- II/1

ḫār *Far.*: diken; yara.

ḫ.-ı cerāhetke yétüş- VIII/2

ḥarāret *Ar.*: sıcaklık, susuzluk.

ḥ.+ke yétüş- VIII/3

ḥarem *Ar.*: harem.

ḥ. (ehl-i ḥ.) VI/3

ḫāricī *Ar.*: dıştan; dışardakiler; Hz. Ali'ye bağlı olup fakat sonradan terk edip, ihanette bulunan topluluk.

ḫ.+ler (ol ḫ.) IV/2

ḫarīdār *Far.*: satın alan.

ḫ. IX/4

ḫātem *Ar.*: cömert.

ḫ. (ḫātim u ḫ.)V/2

ḫātim *Ar.*: cömert.

ḫ. u ḫatem V/2

ḫāricī *Ar.*:

ḫ.+ler (ol ḫ.) IV/2

Ḥaydar *k.a.* : Ḥz. Ali

Ḥ. (gül-i Ḥ) I/2

Ḥ. (İbn-i şeh-i Ḥ.) VI/4

ḫayme *Ar.*: çadır.

ḫ. sarıġaVI/3

ḫazān *Far.*: güz.

ḫ. ur- : yok olmak X/1

ḥażret *Ar.*: yüce.

ḥ. başını kés- VI/2

hem *Far.*: hem, ve, aynı zamanda

h. I/5, II/5, III/5, IV/5, V/3, V/5, VI/5, VII/5, VIII/5, IX/5, X/5

heme *Far.*: bütün.

h. (melā'ik) III/2

her *Far.*: her.

h. né IV/2

h. sarıġa VI/1

hevā *Ar.*: heves; hava.

h. (vuḥūş-ı murġ-ı h.)V/4

Ḫudā *Far.*: Tanrı.

Ḫ. (uşal şīr-i Ḫ. ulları) X/3

ḥulḳ *Ar.*: boğaz.

ḥ.+ı I/4, V/2

ḫurşīd *Far.*: güneş.

ḫ. (meh ü ḫ.) II/3

ḫusrev *Far.*: padişah.

ḫ.-i tenhā+nı (né ḳıl-) VII/4

Ḥüseyn *k.a.*: Hz. Hüseyin.

Ḥ. I/3

Ḥ. başını al- II/1,

Ḥ. atlı ḫarīdār IX/4

İ

ibn *Ar.*:oğul.

i.-i şeh-i Ḥaydar VI/4

ile: ile.

i. (yüz derd ü firāḳ i. két-) I/5, II/5, II/5, III/5, IV/5, V/5, VI/5, VII/5, VIII/5, IX/5, X/5

i. (nevbet i. két-) /5, II/5, II/5, III/5, IV/5, V/5, VI/5, VII/5, VIII/5, IX/5, X/5

İsrāfīl *k.a.*: Hz. İsrafil.

İ. II/4

K

ḳahhār*Ar.*: kahreden, yok edici.

ḳ. III/4

ḳaḳşa-: kurumak, solmak.

ḳ.-dı III/2

kākül *Far.*: kâkül.

k.+leri (arḳalarıda k.) X/3

ḳal-: kalmak.

ḳ.-dı (ḥāk üzre ḳ.) II/2

ḳ.-dı (ḳaysı yére ḳ.) VII/4

ḳ.-dı (at ayağın astında ḳ.)IX/4

ḳalem *Ar.*:kalem.

ḳ. ol (levh ü ḳ.) V/3

ḳāmet *Ar.* : boy.

ḳ.-i zībānı (né ḳıl-) VII/1

ḳan: kann.

ḳ. (ol ḳ.) II/2

ḳ.+a boyal- II/2

ḳ.+lar tamuz-X/3

ḳandīl *Ar.*: kandil.

ḳ.-i nūrlar IV/4

ḳanı: nerede.

ḳ. IX/4

ḳavm *Ar.*: kavim.

ḳ. (ol ḳ.) III/3

ḳaysı: hangi.

ḳ. yéreVII/4

kerrār *Ar.*: savaşta döne döne. saldıran

k. (nevāsāz-ı gül-i gülşen-i k.) III/1

kéçe: gece .

k. (ol k.) IV/2

kél-: gelmek.

k.-di VI/3

k.-iben VI/2

kés-: kesmek.

k.-ti VI/2

k.-tiler (başını k.)V/2

késil-: kesilmek.

k.-ip (başı k.) II/2

két-: gitmek.

k.-e-miz I/5, II/5, III/5, IV/5, V/5, VI/5, VII/5, VIII/5, IX/5, X/5

k.+ti I/5, II/5, III/1, III/5, IV/5, V/5, VI/5, VII/5, VIII/5, IX/5, X/1, X/1, X/2,X/2, X/3, X/3, X/4, X/4, X/5

kétür-: getirmek.

k.-üben IV/4

kim *Far.*: ki (ilgi zamiri).

k. III/1, IV/4, IX/3

ḳıl-: kılmak, yapmak.

ḳ.-alı (efkār ḳ.) III/3

ḳ.-dıŋ (né ḳ.) VII/1, VII/2, VII/3, VII/4

ḳ.-ıŋ (ṣabr ḳ.) III/4

ḳırıl-: kırılmak; öldürülmek.

ḳ.-ıp (érler ḳ.) X/4

ḳıyāmet *Ar.*: kıyamet.

ḳ. VIII/4

ki (I):*Far.*: ki (ilgi zamiri).

k. I/2, I/3, I/4, II/1, II/1, II/2, III/1, III/3, IV/1, V/2, VII/1, VIII/4

ki (II) *Far.*: ki (bağlama edatı).

k. (dédi ki) VIII/1,

k. (dér érdi k.) IX/3

k. (ya'nī k.) X/3

kişne-: kişnemek, hınçırmak.

k.-p VI/1

ḳoyul-: koyulmak; saplanmak.

ḳ.-dı (ḫançer ḳ.)I/4

ḳoy-: koymak.

ḳ.-up (ayağıġa ser ḳ.)VI/2

kök: gökyüzü.

k. III/2

k.+de II/2

k.+lere II/4

köp: çok.

k. VII/4, VIII/2, IX/4

kör-: görmek.

k.-üp VI/3

k.-üben IV/4

k.-geç IX/2

k.-geli X/2

köy-: yanmak.

k.-di III/2

ḳul: kul.

ḳ.+ları (Ḥak'nı séver ḳ.) X/1

kur-: kurmak.

k.-uban IV/1

ḳ.-uban (ta'ziyetin meclisini ḳ.) IV/3

ḳuru-: kurumak.

ḳ.-p III/2

külfet *Ar.* : sıkıntı.

k.-i ġamlarını kör- IV/4

küll *Ar.*: hep, bütün, çok.

k. ḫālıḳ-ı ekber I/1

k.-i 'ālem-i esrār IX/3

kün: gün.

k. (ol k.) II/1, VIII/4

k. (ne k. érdi) II/1

k.+i (bol cum'a k.) VIII/1

k.+de (ol k.) III/4, IV/1, X/1

kündüz: gündüz.

k. (ol kéçe k.) IV/2

kürsī *Ar.*: kürsi.

k. bile 'arş V/3

L

la'l *Ar.*: kırmızı, al.

l. lebi VIII/3

leb *Ar.*: dudak.

l. VIII/3

l.+lerge (yā'ḳūt-ı aḫmer) I/3

levh *Ar.*: üzerine yazı yazılan nesne.

l. [ü] ḳalem V/3

M

ma'reke *Ar.*: savaş meydanı.

m.+si (ol mātemini m.) II/3

mātem *Ar.*: yas.

m.+ini (ol m. ma'rekesi) II/3

mātem-zede *Ar. Far.*: yaslı .

m.+ler IV/3

meclis *Ar.*: toplanma yeri.

m.+ini (şeh ta'żiyetin m.) IV/3

meh *Far.*: ay.

m. ü ḫurşīd II/3, V/3

m.-i Zehrā'nı (né ḳıl-) VII/3

melā'ik *Ar.*: melekler.

m. III/4

m. (heme) III/2

melek *Ar.*: melek.

m. (ehl-i m.) IV/4

men: ben.

m.+im vāhid-i ḳahhār III/4

mihr *Far.*: güneş.

m. III/2

miŋ: bin.

m. cebr ü cefā birle I/4

muḫtār *Ar.*: seçilmiş, seçkin.

m. (şeh-i m) III/1, IX/4

muḳadder: takdir olunmuş, yazılı, alında yazılı

m. I/3

murġ *Far.*: kuş.

m.-ı hevā (vuḫūş-ı murġ-ı hevā) V/4

mükerrem *Ar.*: muhterem, ululandırılan

m. (şāh-ı m.) V/1

mülk *Ar.*: mal.

m.-i belāġatke yétüş- VIII/4

müşkil *Ar.*: müşkil, çetin.

m. X/4

m.+leri X/4

N

nāle *Far.*: inleme, inilti.

n. ḳıl- IX/1

naṣīb *Ar.*: Tanrı'nın kısmet ettiği şey.

n. ol- I/3

n. ḳıl- VII/1, VII/2, VII/3, VII/4

nebī *Ar.*: haberci, peygamber.

n. (bāġ-ı n. gülleri) X/1

nesl *Ar.*: nesil, soy.

n. (ol n.-i şeh-i Yāsīn u Ṭāhā'nı) VII/2

nevā-sāz *Far.*: okuyucu.

n.-ı gül-i gülşen-i kerrār III/1

nevbet *Ar.*: nöbet.

n. ile I/5, II/5, III/5, IV/5, V/5, VI/5, VII/5, VIII/5, IX/5, X/5

né: ne.

n. V/1

n. 'aceb ḥāl I/1

n. kün II/1

n. (her n.) IV/2

néçe: ne.

n. nāle ḳıl- IX/1

nūr: *Ar.* nur, aydınlık, parlaklık.

n. (ol n. çerāġı) VII/2

n.+lar (ḳandil-i n.) IV/4

n.-ı çerāġı (uşal n.)III/1

O

o: o (sıfat).

o. cāndār IX/2

ol: o (sıfat).

o. at VI/2

o. at VIII/1

o. atke VII/1

o. atnı VI/3

o. dem V/2,

o. ḥavāricler IV/2

o. ḳāmet-i zībānı VII/1

o. ḳan II/2

o. ḳavm III/3

o. kéçe IV/2

o. kün II/1, VIII/4

o. künde III/4, IV/1, X/1

o. levh ü ḳalem V/3

o. mātemini ma'rekesi II/3

o. mülk-i belāġatke VIII/4

o. nesl-i şeh-i Yāsīn u Ṭāhā'nı VII/2

o. nūr çerāġı VII/2,

o. serv-i revān-ı meh-i Zehrā'nı VII/3

o. şeh-i server VI/1

o. Şimr II/1

ol-: olmak.

o.-dı (zehr o.) I/3

otur-: oturmak.

o.-uban IV/3

Ö

ökün: acı.

ö. I/5, III/5, IV/5, V/5, VI/5,VII/5, VIII/5, IX/5, X/5II/4, II/5

ökün-: pişman olmak; acı çekmek.

ö.-üp III/4

ö.-üben IV/2

öz: kendi.

ö.+üŋ III/3

özge: başka.

ö. (séndin ö.) IX/3

P

pāk *Far.*: temiz

p. bedendin II/2

perde *Far.*: perde

p.-i ġamda IV/3

peyember *Far.*: peygamber.

p.(be-evlād-ı p.) I/1

pīç *Far.*: büklüm, kıvrım.

p. üze X/2

pür-nẹm *Far.*: nemli, yaşlı.

p. (dīde-i p.) V/4

R

raḥm *Ar.*: acıma.

r. II/1

raḳīb *Ar.*: rakip, düşman.

r.+er VI/2

revān *Far.*: yürüyen, giden; akma akış.

r. VI/3

r. (serv-i r.) VII/3

S

sa'ādet *Ar.*: saadet.

s.+ke yétüş-VIII/1

ṣabr *Ar.*: sabır.

ṣ. III/4

sal-: salmak; göndermek.

s.-dı II/4

s.-dıŋ I/1

saŋa: sana.

s. X/4

sarı: yan, taraf.

s.+ġa VI/1, VI/3

Ṣayḳalī *k.a.*: Sâbir Hisariy.

Ṣ.+ı (dervr-i Ṣ.) X/4

ser *Far.* : baş.

s. VI/2

ser-ā-ser: baştan başa.

s. VI/3

server *Far.*: baş, başkan.

s.(Aḥmed-i s.) I/4

s.(şeh-i s.) VI/1

s.-i 'ālem V/1

serv -i revān *Far.*: servi boylu.

s. (ol s.-ı meh-i Zehrā'nı)VII/3

sén: sen.

s.+din IX/3

sév-: sevmek.

s.-er X/1

ṣıfāt *Ar.*: sıfat.

ṣ. +ta IV/2

sun-: sunmak.

s.-dı I/2

sūr *Ar.*: kıyamette Hz. İsrafilin üfleyeceği boru.

s.+ını II/4

susız: susuz.

s.+da (ayrılma)VIII/3

sünbül *Far.*: sünbül, güzellerin saçı.

s. +leri X/2

Ş

şafaḳ *Ar.*: şafak.

ş. II/2

şāh *Far.*: padişah; krş. **Şeh.**

ş. VIII/1

ş.-ı mükerrem V/1

şeh *Far.*: padişah; krş. **Şāh.**

ş. ta'žiyetin meclisini kur- IV/3

ş. Ḥüseyin ş. I/3

ş. bu şeh V/2

ş.+ni azāsıda (+ni genitif) V/3

ş. ayağığa VI/2

ş. ḫaberin élt- IX/1

ş.+ni (né ḳıl-) VII/1

ş.-i muḫtār III/, IX/4

ş.-i server VI/1

ş.-i (İbn-i ş.-i Ḥaydar) VI/4

ş.-i (ol nesl-i ş.-i Yāsīn u Ṭāhā'nı) VII/2

şehādet *Ar.*: tanıklık.

ş.+ke yétiş- VIII/1

şeh-zāde *Far.*: şehzâde.

ş.+ler I/2, VIII/4

şerāfet *Ar.*: şerefli.

ş.+ke (behr-i ş.) VIII/3

Şimr *k.a.*: Kebelâ olayında Hz. Hüseyin'in başını kesen kişi.

Ş. II/1

şīr *Far.*: arslan.

ş.-i Ḫuḍā X/3

şol:şu.

ş. demde VI/1

şūr *Far.*: gürültü.

ş. (bu ş. belā) IV/4

T

Ṭāhā *Ar.*: Kurân'ın 20. sûresi olup, 134 âyettir.

Ṭ.+nı (ol nesl-i ş.-i Yāsīn u Ṭ.) VII/2

tamuz-: damlatmak.

t.-up X/3

ṭarfe *Ar.*: göz açıp kapamada geçen zaman

ṭ.-i sa'ādetke yétüş- VIII/1

taş: taş.

t. (ey t. yürek) V/4

t.+lar yaġ- IV/1

ta'żiyet *Ar.*: başsağlığı,

başsağlığı dileme.

t.+in (şeh t.meclisini kur-) IV/3

tekāver *Far.*: koşucu, seğirtici.

t. VI/1

tenhā *Far.*: yalnız, ıssız.

t.+nı (ḫusrev-i t. né ḳıl-) VII/4

ter *Far.*: ıslak, yaşlı.

t. VI/3

tīr *Far.*: ok.

t. VIII/2

titre-: titremek.

t.-di (felek) IV/1

tiz: diz.

t.+ige (başını t. al-)V/1

tüzel-: düzelmek.

t.-di II/3

U

u *Far.*: ve.

u. V/2

ul: oğul.

u.+ları X/3

ur- :vurmak.

u.-dı (ḫazān) X/1

u.-uban (der-lerze) IV/1

u.-uban (feryād)VI/4

u.-up (başını) IX/1

uşal: işte o; krş. **Uşol.**

u. III/1, X/3

uşol: işte o; krş. **Uşal.**

u. nūr-ı çerāġı V/1

u. esb-i bahādır IX/1

u. Ḥaḳ'nı séver ḳulları X/1

uyal-: çekinmek, utanmak.

u.-dı II/4

Ü

ü *Far.*: ve.

ü. I/4, I/5, II/3, II/5, III/5, IV/5, V/5, VI/5, VII/5, VIII/5, IX/5, X/5

üst: üst.

ü.+ide (atı ü.) VI/4

ü.+ündeki ol ḳamet-i zībanı VII/1

üze: üstünde.

ü. (ḫāk ü.) II/2

ü. (pīç ü.) X/2

V

vāḥid *Ar.*: tek, bir.

v.-i kahhār III/4

ve *Far.*: ve.

v. (ol nesl-i şeh-i Yasīn u Ṭāhā'nı) VII/2

vuḥūş *Ar.*: vahşi hayvanlar .

v.-ı murġ-ı hevā V/4

Y

yā *Ar.*: ey.

y. ente ḥakīm-i'ālem I/1

y. Ḥażret-i Cebbār III/2

yaġ-: yağmak.

y.-ar IV/1

ya'ḳūt *Ar.*: yakut.

y.-ı aḥmer I/3

yan-: yanmak.

y.-ıp III/2

ya'nī *Ar.*: doğrusu.

y. X/3

yarān *<Far.yārān.*

y.+lar I/5, II/5, III/5, IV/5, V/5, VI/5, VII/5, VIII/5, IX/5, X/5

Yāsīn *Ar.*: Kurân'ın 36. sûresi olup, 183 âyettir.

Y. VII/2

yaşur-: saklamak, gizlemek, örtmek

y.-uban IV/2.

yektā *Far.*: tek, eşsiz.

y.+nı (dürr-i y. né ḳıl-) VII/4

yér: yer.

y.+e VII/4, IX/3

yétüş-: yetişmek, ulaşmak.

y.-ti VIII/1, VIII/1, VIII/2, VIII/2, VIII/3, VIII/3, VIII/4, VIII/4

yıġla-: ağlamak.

y.-r édi III/4, V/4

yıḳıl-: yıkılmak.

y.-dı VI/1

y.-ıp (ayaḳdın) IX/2

yoḳ: yok.

y. IX/3

y. érdi VI/4

yoḳal-: sona ermek.

y.-dı II/3

yüğür-: koşmak.

y.-ür ér- VI/1

yürek: kalp, gönül.

y. (ey taş y.) V/4

yüz (I) : yüz.

y.+leride (gül y.) X/2

yüz (II): yüz (100).

y. derd ü firāḳ ile I/5, II/5, III/5, IV/5, V/5, VI/5, VII/5, VIII/5, IX/5, X/5

Z

ẓālim *Ar.*: zulmeden.

ẓ.+ler V/2

zamān *Ar.*: zaman.

z. (bu z.) IX/4

zār *Far.*: ağlayan, inleyen; ağlama.

z. III/2, III/4, IX/1

zehr*Ar.*: zehir.

z. I/3

Zehrā: Hz. Fatma'nın lakâbı

Z.+nı (serv-i revān-ı meh-i Z.) VII/3

zībā *Far.*: süslü, yakışıklı, güzel.

z.+nı (kāmet-i z.) VII/1

ẓulm *Ar.*: zulüm, haksızlık, eziyet.

ẓ. ét-: eziyet etmek V/2

ẓulmet *Ar.*: karanlık.

ẓ. bol-: karanlık olmak II/3

zübde *Ar.*: seçkin.

z.-i ādem V/4

zümre *Ar.*: zümre, topluluk.

z.-i āfetke yétüş- VIII/2

KAYNAKLAR

AKALIN, Mehmet, *Tarihî Türk Şiveleri*, Sevinç Matbaası Ankara 1979.

ARAT, Reşit Rahmeti, *Kutadgu Bilig, III İndeks*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları 47, İstanbul 1979.

ATA, Aysu, *Nasrü'd-dîn Bin Buhanü'd-dîn Rabğûzî Kısasü'l Enbiyā (Peygamber Kıssaları), II Dizin* Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1997.

ATALAY, Besim, *Mahmud Kaşgari Divanü Lûgâti't Türk Dizini IV*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1986.

CLAUSON, Sir Gerard, *An Etymological Dictinary of Pre-thirteenth-Centruy Turkish*, Oxford 1972.

ÇAĞLAYAN, Bünyamin *Kerbelâ Mersiyeleri*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eski Türk Edebiyatı Doktora Tezi, Ankara 1997.

ECKMAN, Janos, "Die tschaghataische Literatur" PhTF I: *Philologia Turcicae Fundementa II*, Wiesbaden 1964.

ERASLAN, Kemal, *Ahmed-i Yesevî Dîvân-ı Hikmetten Seçmeler*, Kültür Bakanlığı Yayınları 546, Ankara 1991.

GÜNGÖR, Şeyma *Hadikatü's Sü'eda*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1987.

Hisariy, Sâbir(Saykalî), Mersiye-yi İmām Ğüseyn: Özbekistan Fenler Akademisi Ebu Reyhan Biruní Namındaki Şarkşinaslık Enstitüsü El Yazmalar Bölümü Envanter Numarası: 1590.

Özbek Sovyet Ansiklopediyası, 1997. "Saykalî" mad., c. 9, s. 444, Taşkent.

STEİNGASS. F., *A Comprehensive Persian-English Dictionary*, (New Reprint), Beirut 1975.

Şeyh Şüleyman Efendi, *Lügat-ı Çağatay ve Türkí-i Osmānî*, İstanbul (H.1298).

YÜCE, Nuri, *Mukaddimetü'l-edeb*, Türk Dil Kurumu Yayınları 535, Ankara 1993.

مرثیهٔ حضرت امام حسین

یا انت حکیم عالم کل خالق اکبر

شهر اولالار ایردیلکه بیلینک الارغه کل خندیدر

الار که حسین شه که ایدی یاقوت احمر

حلقیلکه ایدی بوسه گهی احمد سرور

یوزدر دو فراق ایله او کون کیتتی ایرانلار

اولکون نه کیمان ایردیلکه حسین باشیغه آلدی

بونی دور دور احمد اعلم

نیساالدینک عجب حال باولادی پیمبر

پیسونلر بو جهانگه کلشیدین عارض کیلدیلار

زیرا اولدی نصیب انگا بارا ایردی مقدر

مینک جبر جفا بیرله قویولدی انگا خنجر

بیز هم کیتامیز نوبت ایله لیکن انلار

رحم ایتمدی اول شمرکه خنجر بیله چالدی

بلی

26b

باشنه کیسلیب یاپی بدن خاکی اوزه قالدی — اول قافله کم ایدی کوکلده شفق تابولدی

اول ماتمینه معرکه عرشه توزالدی — ظلمت بولوب عالم منه خورشید بوقالدی

فریاد ایله کوکلارده ملک غلغله سالدی — اسرافیل اوکون صور ... اویالدی

یوز درد فراق ایله اوکون کیچه ایمرانلار — بز هم کیتامیز نوبت ایله ایلدی ایمرانلار

کیم کیتی اوشل نور چراغی شه مختار — بلبل که نواساز کلی کلشن کیرار

کوی کوییدی یانیب مهر قوروب تبا ادی — دیدی اوکون ملائک یمه یا حضرت جبار

اول قوم که بولدی ... لار که جفاکار — فرمان بیر اوزونکنی بز قیلالی ... حسین افکار

حق دردیه قیلسنک صبر منم واحد قهار — اولکونده ملائکلار اوکونوب بغداد ایدیلار

یوز درد فراق ایله اوکون کیچه ایمرانلار — بز هم کیتامیز نوبت ایله ایلدی ایمرانلار

اولکونده فلک تیره ادی دلبر ازدن اوروبانه — تا شکار با عار ایردیکه بلا بادی قوروبانه

اول غوارجیلار بایعه تایب سوروبانه — اول کیچه کوندوز بوصفتده اوکونوب بانه

ماتم زده لار بیر دکا غمده اوروبانه — شه تعزیه سی مجلیسینی انده قوروبانه

کیم اهل ملک قندیل نورلار کیتوروبانه — بو شور بلا کلفت غلار زینه کوروبانه

یوز درد فراق ایله اوکون کیچه ایمرانلار — بز هم کیتامیز نوبت ایله ایلدی ایمرانلار

الآن نه بولدی اینکدیک شاه مکرم — یا شاه یتیم‌لیکا الغا اوشل سرور عالم

علقیله ایدی بوسه کهی خاتم خاتم — ظالم‌لار انی ظلم ایله چون کیلتیلار ادهم

حجره سیله عرش مه اول لوح قلم هم — در گریه ایدی شونی غم ایله دیده یم

چولده حوش مرغ هوا ایدی بیرم — یغلار ایدیلار آتش بوریکی ز بعد آدم

بوز دردی فراق ایله اولکون کیتی ایرانلار — بز هم کیتامیز نوبت ایله ایدی ایرانلار

شول دم بیعقلدی آتیدین اول شه عزیز — هر یار [illegible] کیتا بولدر ایردی [illegible]

حضرت یاشیکا کیتی آلیب رقیبلار — اول آت کیلیب [illegible] غنچه [illegible]

خیمه سیز [illegible] کیلدی روان دیده لار — اهل حرم اول آتنی کوروب جیقتیلار سر

یوق ایردی انی اولیمه این شه شهید — فریاد داد [illegible] بولوب [illegible]

بوز دردی فراق ایله اولکون کیتی ایرانلار — بز هم کیتامیز نوبت ایله ایدی ایرانلار

در هر دیده اول انکا باقیب شه نه قیلدینک — اول ستونکدی اول قامت [illegible] نه قیلدینک

اول نسل شه حسن طه نی نه قیلدینک — اول نور چراغی [illegible] نه قیلدینک

اول سرور روانه زهرانی نه قیلدینک — بول غمزده لار [illegible] نه قیلدینک

کوب [illegible] نه قیلدینک — [illegible] قالدی [illegible] نه قیلدینک

بوز دردی فراق ایله اولکون کیتی ایرانلار — بز هم کیتامیز نوبت ایله ایدی ایرانلار

دیدیلار

دیدیلر که اول آت شاه شهادتکا بیتوشتی — بول جمعه کعبه طرفه سعادتکا بیتوشتی

کوب تیر بلا زهری آفتکا بیتوشتی — کلدیلر بیرله خارج احتکا بیتوشتی

لعل لبی سویوزیدن حرارتکا بیتوشتی — اشرف لبغیدین بهر شرافتکا بیتوشتی

اولکونکه علامات قیامتکا بیتوشتی — شهزادلار اول ملک بلاغتکا بیتوشتی

بوزدی فراق ایله اوکون کیتی ایرانلار — بر هم کیتامیز نوبت ایله لیدی ایرانلار

شه نی خبرین ایلیب اوشل ایب بهادر — باشینی اوروب نیچه بالا قیلیب زار

جان بیردی اباقدین یقیلیب ایله اوجار — کورکاچ انی حالینی باقیب جمع دل افکار

دیدیلر ایبر دیکه ای حاکم کل عالم اسرار — بسندین اوزکا یوق بوبرینچ برلار

قانی بو زمان بزکا حبیب ایله خریدار — کوب آتنب اباغین ایتیب قالدی شه مختار

بوزدی فراق ایله اوکون کیتی ایرانلار — بر هم کیتامیز نوبت ایله لیدی ایرانلار

اولکوندا اول شفقنی بسوز قیل لالار کیتیگی — چون اوزدی خزان باغ نبی کل لالار کیتیگی

جنت کلی نی اچورکالی بلبل لالار کیتیگی — کل بوزلاریدین نیچه اوزن کسیل لالار کیتیگی

قانلار تا موز سپ آرقه لاریدا کاکل لالار کیتیگی — یعنی که او شکلی شیر خدا اول لالار کیتیگی

ایلیرلار قبر سلیب آتیدن دلدل لالار کیتیگی — مشکل سینکا دور صیقلی هر مشکل لالار کیتیگی